

BARTHA GUSZTÁV

VILÁGNAK VIRÁGA

*„én s nem-én közt nem volt
mezsgye-hegy,
benned a világgal
voltam egy.”*

Weöres Sándor: Anyámnak

A versidézet a várandós anya és a születendő költő paradicsomi létállapotát rögzíti. Az anyaméhben eltöltött idő misztériumát. Ahol, és amikor a gyermek még egy a növényekkel és az állatokkal; a kontinensekkel és óceánokkal; az évszakok és a vizek körforgásával. Kis túlzással, magzatburokba zárt kozmikus lény, csillagvilágok atomporának részecske-magzata ő, ami növekszik, mozdul, eszmél, s élni akar.

Vajon sejti-e, hogy mezsgye-hegyek árnyékában jön majd a világra?

Nincs tudásunk róla. Arról sincs tudomásunk, rég nem száll szájról szájra, hogy az anyaság a nőiség ékköve: maga az életigenlés, az életöröm. Sajnos, hogy nincs. A világfolyamatok jelen idejű narratíváiban a sorban utolsónak, már-már elitelendőnek számít a gyermeket vállaló, dajkáló-óvó anyakép.

Első írott versemlékünk az Ómagyar Mária-siralom, egy latin nyelven írt himnusz átköltése. Keletkezését a XII. századra datálják a filológusok, egy olyan időszakaszra, amit a történetírás esetenként nagyon-nagyon sötét korszakként aposztrofál. Valójában az enyészetté lett Római Birodalom romjaiból épült kolostorokban ez idő tájt mentik és örökítik át az antik örökséget az irodalom, a zene, az építészet és a képzőművészetek terén egyaránt, lerakva ezzel az európai keresztény kultúra alapjait. A névtelen kódexmásoló feltehetőleg Mária országában látta meg a napvilágot, s hogy kevéske szabadidejét egy latin vers anyanyelvére való átköltésére szánta, annak tehát meg voltak az előfeltételei, mint ahogyan az sem véletlen, hogy a Mária-siralmat választotta.

A földanya, az anyaisten, az égalattiak anyja központi alakja a többistenhitű vallásoknak, többek között hozzá kapcsolódik a termékenység, a megújulás és a védelmezés fogalma. Jelképezi még a kozmikus energia teremtőerejét, de nagy tisztelet övezi az anyaság és a csecsemők védelmezőjeként is. Honfoglaló őseink hitvilága nem sokban különbözhetett a környezetükben élő más népektől, és valószínűleg a kereszténység felvételét követően Földanya imádatát

átruházta az istent szülő Szűz Máriára, a mennyekbe emelt Nagyboldogasszonyra. Elég az Európa-hírű kegyhelyeire utalni: Csíksomlyó, Máriapócs, Mátaverebély, hogy elődeink Boldogasszony-kultuszáról képet alkothassunk.

Nem túlzás tehát azt állítani, hogy a versválasztás tudatos dolog volt, de nem csak emiatt és azzal érdemli ki az utókor feltétlen tiszteletét a kódexmásoló szerzetes, hogy magyarul, egy írásbeliséggel még nem bíró nép nyelvére költi át a Mária-síralmat, hanem költői teljesítményéért is. Az alliterációk halmozásával egyszerre teszi érzékletesebbé és ruhazza fel többlettartalommal a Jézus keresztje alatt térdeplő Mária, az Anya emberfeletti fájdalmát eredetileg latin nyelven megszólaltató verset.

A költők allegóriateremtő készségük révén, és a görög-római mitológiára támaszkodva időben elég korán túllendülnek az egyházi kánonon. Első írott nyelvemlékünkben virág szimbolizálja Szűz Máriát, és a költő a világ világával (világosságával) párhuzamosan a virág virágának nevezi Jézus Krisztust. A képzőművészetekben, kiváltképp a szobrászatban, évszázadokon át tartó küzdelemben került a legapróbb változtatás elérése a kanonizált, az áldásosztó Szűz Máriát, a Nagyboldogasszonyt, vagy a Napbaöltözött asszonyt kisedével ábrázoló szoborsémán. A szobrászat kisebb forradalma kellett ahhoz a múlt század első harmadában, hogy a szobrászok végre elmozdulhassanak a figurális ábrázolás holtpontjáról, és egyre absztraktabb, elsősorban az anyaság szimbólumaival és attribútumaival hangsúlyozott Boldogasszony-szobrok kerüljenek ki a mesterek vésői alól.

Földink és kortársunk, Matl Péter szobrászművész *Világnak virága* című szoboralkotása nemcsak a fentiekben felvázolt folyamatnak a része, de a címválasztás révén mintegy továbbvivője, részben új értelmezéssel gazdagítója a névtelen kódexmásoló munkájának. „Világ világa,/Virágnak virága...”

A szobortörzs kinyílt tulipán, két oldalán a tizenkét levél a virágzás hírnökeit, a tizenkét apostolt szimbolizálják. Szűz Mária egy a virágkehellyel, arca szenteltostyára emlékeztető, akár a keblén nyugvó kis Jézus arca, akinek föltartott karja mintegy előrevetíti a reá váró szenvedést. Ennek ellenére a szoborkompozíció fehér márványból kifaragott, fényesre csiszolt felső része a felhőtlen anyai öröm és tisztaság érzését sugallja, idilli anya és gyereke kapcsolatot tükröz. Katartikussá az alkotást a szürke színű, félgömb alakú, megmunkálatlan törésvonalai a világunkat szimbolizáló talpazata teszi.

Ez az a világ, ahonnan a virág szárba szökken, és virága révén fölé magaszosult.

Igen, a világunk, ahol az épp aktuális narratíva szerint a családok a szemelődőket szaporítják, az energiapazarlókat és az ingyeneledőket... S ahol, törvényileg, már a férfi is szülhet gyereket.